

- ³ Шурухнов Н. Г. Предварительная проверка заявлений и сообщений о преступлениях в стадии возбуждении уголовного дела (процессуальные и организационно-методические вопросы): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 1983. — С. 7.
- ⁴ Белкин Р. С. Криминалистика: Проблемы, тенденции, перспективы. От теории к практике. — М., 1988. — С. 238-242.
- ⁵ Лукьянчиков Е. Д. О структуре предварительного расследования / Вестн. КарЮИ МВД РК. — 2007. — № 2. — С. 251.
- ⁶ Нургалиев Б. М. Организованная преступная деятельность (уголовно-правовые, процессуальные и криминалистические аспекты). — Караганда, 1997. — С. 69.
- ⁷ В различных регионах РК было изучено 180 архивных уголовных дел о незаконном обороте наркотиков, из них 52 — совершенные организованной преступной группой.
- ⁸ Нургалиев Б. М. Указ. раб. — С. 153.

Түйін

Осы мақалада есірткі бизнесінің аумағындағы ұйымдастырылған қылмыстық тергеу құрылымы талданады. Оның негізінде үздік тергеу процесінің болу кезеңі ұсынылады.

Resume

In clause the structure of investigation process of the organized criminal activity in drugbusiness sphere is analyzed. On its basis it is offered, distinct from existing, a periodization of investigation process.

А. О. Тяжина, ҚР ІІМ Б. Бейсенов атындағы Қарағанды академиясының қылмыстарды алдын ала тергеу кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

СОТҚА ДЕЙІНГІ ӨНДІРІСТЕ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан Республикасында жүргізілген құқықтық реформа елімізде демократиялы, зайырлы, әлеуметтік, құқықты мемлекет құруға бағытталған. Аталған мақсат мемлекет қызметінің басым бағыттары ретінде азаматтардың құқығы мен бостандығын сақтауды жариялайтын еліміздің Конституциясында бекітілген.

Қазақстан Республикасында жүргізілген құқықтық реформаның басты тағайындауы болып қылмыстық сот өндірісінің барлық сатыларында заңнамалық жүзеге асыру және адам мен азаматтардың құқығы мен бостандығын қамтамасыз ету болып табылады¹.

Қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі өндірісте азаматтардың конституциялық құқығын қорғау — отандық құқық қорғау жүйесінің алдында тұрған бірден-бір өзекті мәселе. Ел Президенті Нұрсұлтан Назарбаев құқық қорғау жүйесін дәйекті реформалауға және оны халықаралық стандартқа сәйкестендіруге орасан мән беріп отыр. Республикада жылдан жылға қылмыстық жазалау саясатын гуманизациялау, сот өндірісін жеңілдету, назарды азаматтардың құқығын қорғауға аудару сияқты ішкі ведомствалық қызығушылықтармен орнын ауыстыру бойынша белгілі бір мақсатқа бағытталған жұмыстар жүргізіліп отыр².

Қылмыстық іс жүргізу заңнамасын дамытудың ең басты бағыты — негізгі мәні сотқа дейінгі өндірісте қылмыстық істі сот қарауына дайындау болып табылатын анықтау және алдын-ала тергеуді жетілдіру.

Қылмыстық ізге түсу барысында азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету мақсатында республикада қылмыс жасаған тұлғаларды қамауда ұстаудың соттық тәртібі орнатылған, қылмыстық істердің бірқатар санаты бойынша сотқа дейінгі қылмыстық іс жүргізуді жеңілдету мәселесі заң деңгейінде шешілген.

Сотқа дейінгі өндірісті жеңілдету мен қылмыстық іс жүргізудің тиімділігін арттыру мақсатында заңнаманы жетілдіру негізсіз айыптаудан және соттаудан, адамның және азаматтың құқығы мен бостандығын заңсыз шектеуден қорғауға, заңдылық пен құқықтық тәртіпті күшейтуге, қылмыстың алды алуға, құқықты сыйлауды қалыптастыруға бағытталған.

Қазіргі уақытта республикада 2020 жылға дейінгі кезеңде құқықтық саясат Тұжырымдамасы жүзеге асырылуда. Оның бір бөлімі шешілуінен жалпы сот әділеттілігінің тиімділігі тәуелді қылмыстық істер бойынша соқа дейінгі өндірістің мәселелеріне арналған. Қылмыстық іс жүргізудің ең басты кезеңінде соңынан сот үкімінің негізі болатын айып құрастырылып, дәлелдемелер базасы қалыптасады. Ең басты назар екі маңызды мәселенің шешімін: адамның құқығы мен бостандығын қорғауды, сондай-ақ қылмысты жылдам және толық ашуды қамтамасыз ететін сотқа дейінгі қылмыстық іс жүргізуді оңтайландыруға бөлінеді.

Азаматтардың бостандыққа құқығы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету мемлекетті демократиялы етеді. Қылмыстық сот өндірісі басқа да заңды процедуралар сияқты қылмыстық іс жүргізуші мен оның ауқымына тартылған қатысушылардың мүдделерін қорғаушылардың арасындағы ой-сананы тепе-теңдікті қамтамасыз етудің ерекше әлеуметтік реттеушісі ретінде көрінеді. Осыған байланысты бірінші жоспарға қылмыстық іс жүргізуге қатысушылардың заңды қызығушылықтары мен құқықтарын қорғаудың әрекетті кепілін құру мәселесі, ал екінші жоспарға оның тиімділігін арттыру мақсатында қылмыстық іс жүргізу қызметті жүзеге асыруда процессуалдық және материалдық құралдарды ұтымды қолдану қажеттілігі қойылады.

Қолданылатын шараларға қарамастан қылмыстық сот өндірісінде жеке тұлғаны қорғау мәселесін тәмамдалған деп санауға болмайды. Бүгінгі күнде де сотқа дейінгі өндіріс сатысында тергеу және анықтау жүргізудің пісіп жетілмеген әдістері қолданылады, процессуалдық нормаларды өрескел бұзуға жол беріледі, оның ішінде, дер кезінде қорғану құқығын бұзу. Тергеу мерзімін сақтамау, тергеудің толық еместігі, тұлғаларды қылмыстық жауапкершілікке негізсіз тарту, заңсыз ұстау, негізсіз тұрғын жайды қарау және тінту жүргізу, азаматтарға қатынасты күш қолдану және басқа да адамдық қасиеттерді қорлайтын қатынастар³. В. Н. Кудрявцев «заңсыз құралдармен әділ істерді қорғауға болмайды» деп дұрыс атап өткен⁴.

¹ 2009 ж. 24 тамыздағы № 858 ҚР Президентінің Жарлығымен бекітілген. 2010 жылдан 2020 жыл аралығына Қазақстан Республикасы құқықтық саясатының Концепциясы Қазақстанская правда. 2009. 27 тамыз.

² «Жаңа онжылдық — жаңа экономикалық өрлеу — Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері». Ел Президентінің жолдауы. // Егемен Қазақстан 2010. 30 қаңтар.

³ 2009-2012 жылдарға Қазақстан Республикасында адамдардың құқығы аумағындағы ұлттық әрекет жоспары. Т. Д. Әбішева, С. Т. Тұрсыновтың жалпы редакциясымен. — Астана, 2009.

⁴ Кудрявцев В. Н. Правовые грани свободы // Советское государство и право. — 1989 — № 1. — 8-б.

Резюме

В статье автор раскрывает некоторые проблемы соблюдения законности и конституционных прав граждан в стадии досудебного производства по уголовным делам.

Resume

In given article author considers some problems of obey legislation and constitutional rights of citizens in a stage of pretrial production on criminal cases.